

Tijdschrift
voor
Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXVI Tweemaandelijks tijdschrift Nr 2 1976

Verantw. uitgever & redactie : VAN KEYMEULEN A.
Jules Lootenslaan 33, 9620 ZOTTEGEM.

Bijdrage : Beschermend lid : 500 fr.
Lid : 300 fr. — Buitenland : 350 fr. te storten bij
LE MAIRE, P., de Broquevillelaan 53, bus 12, 1200 Brussel of
op P.C.R. 000-0846038-04 van het E.G.M.P. te Brussel of
via de afdelingen.

**AFDELINGEN EN KRINGEN
VAN HET EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE**

Antwerpen

Bestuur :

Voorzitter	De Baeck P.
Ondervoorzitter	Van Laeken L
Secretaris, schatbe- waarder, bibliothecaris	Moors E.
Bestuursleden	Pittoors J. Wyckaert V

Vergaderingen :

waar : Zaal Servio, J. Jordaensstraat 108, Antwerpen.
wanneer : 2de zaterdag : ruilbeurs en veilingen — 4de zater-
dag : voordrachten — telkens te 15 u. (behalve
januari en december : 2 ruilbeurzen).

Briefwisseling aan : Moors E., Oude Antwerpsebaan 161, 2800 Me-
chelen.

Brugge

Bestuur :

Voorzitter	: Taelman J.
Ondervoorzitter	: Ostyn R.
Secretaris	: Maréchal F.
Schatbewaarder, biblio- thecaris	: Beernaert J.
Commissaris	: Danhieux L.

Vergaderingen :

waar : Hotel Terminus, 't Zand 16, Brugge.
wanneer : 2de dinsdag te 20 u.

Briefwisseling aan : Taelman J., Schaakstraat 92, 8310 Sint-Kruis.

Brussel

Bestuur :

Voorzitter	Colaert M.
Schatbewaarder	le Maire P.
Bibliothecaris	Hoérée Ch.
Bestuursleden	Dauby J. Mestdagh F. Plume M. Vannederghem Ch. Van Wassenhove R.

Vergaderingen

waar Hôtel des Acacias, Fonsnylaan 6 (Zuidstation), Brussel.

wanneer 1ste donderdag: voordrachten of ruilbeurs en veilingen — 3de donderdag: ruilbeurs en veilingen — telkens te 20 u., behalve van 15 juli tot 31 augustus.

Briefwisseling aan : le Maire P., de Broquevillelaan 53, bus 12, 1200 Brussel.

Charleroi

Bestuur :

Voorzitter	Ausselet L.
Ondervoorzitter	Terroir E.
Secretaris, schatbe- waarder	Coutrez C.
Bibliothecaris	Quenne R.
Bestuursleden	Dieudonné P. Lepape Y. Warnon M.

Vergaderingen :

waar : Palais des Beaux Arts, place du Manège, Charleroi.
wanneer : 2de zondag van 8.30 u. tot 12.30 u.

Briefwisseling aan : Ausselet L., quai de Brabant 22, 6000 Charleroi.

Couvin

Bestuur :

Voorzitter	Schuster P.
Ondervoorzitter	Frennet A.
Secretaris, schatbe- waarder	De Belle J. L.
Bibliothecaris	Frennet T.
Beheerders	André G. Bievet C.

Vergaderingen :

waar : « Sacavin », rue de la Marcelle 2, Couvin.
wanneer : 3de zondag te 9.30 u.

Briefwisseling aan : « Sacavin », rue de la Marcelle 2, 6400 Couvin.

Dendermonde

Bestuur :

Voorzitter, schatbe- waarder	Van den Bossche A.
Ondervoorzitter, raads- man	Swaelens J. Van Damme L.
Ondervoorzitters	Van Dijk B.
Secretaris	Galle H. G.
Bestuursleden	Buyds C. Hobbels P.

Vergaderingen :

waar : « 't Gulden Hoofd », Grote Markt 20, Dendermonde.
wanneer : 1ste zaterdag van 14 tot 17 u. — 4de zondag van 9 tot 12 u.

Briefwisseling aan : Galle H. G., Sint-Gillislaan 141, 9330 Dendermonde.

Gent

Bestuur :

Erevoorzitter	Martiny M.
Voorzitter	Holtslag C. J.
Ondervoorzitter	Haeck A.
Secretaris	Bracke W.
Schatbewaarder	Rouquart E.
Commissarissen	Boussauw M. De Wilde J.

Vergaderingen :

waar : Café Colombophile, President Rooseveltlaan 9, Gent.
wanneer : 3de zondag te 9 u.

Briefwisseling aan : Bracke W., Kleitkalseide 129, 9990 Maldegem.

Hasselt

Bestuur :

Voorzitter : Frans E.
Ondervoorzitters : Schreurs M.
Swerts J.
Secretaris : Van den Branden J. M.
Schatbewaarder : Wijnen H.

Vergaderingen :

waar : Cultureel Centrum Hasselt, Kunstlaan 5, Hasselt.
wanneer : 1ste zaterdag van 14 tot 18 u., behalve juli en augustus.

Briefwisseling aan : Van den Branden J. M., Martelarenlaan 44/2, 3500 Hasselt.

La Louvière

Bestuur :

Voorzitter : Spitaels E.
Ondervoorzitter : Maton E.
Secretaris : Gooris R.
Schatbewaarder : Vandenhauten E.
Bibliothecaris : Cordier M.

Vergaderingen :

waar : Le Palace, place Jules Mansart 18, La Louvière.
wanneer : 4de zondag te 9.30 u.

Briefwisseling aan : Maton E., chaussée de Mariemont 56, 6510 Morlanwelz.

Leuven

Bestuur :

Voorzitter Peeters J.
Schatbewaarder Van Horebeek J
Bibliothecaris Dewit H.
Bestuursleden Davit L.
Joris H.
Kindermans A.
Pladijs H.

Vergaderingen

waar Café « Brasserie Nationale », Diestsevest, Leuven.
wanneer 1ste zondag te 9.30 u.

Briefwisseling aan : Peeters J., Gemeentestraat 170, 3200 Kessel-Lo

Liège

Bestuur :

Voorzitter Thiernesse J
Ondervoorzitters Baiwir G.
Dessers M.

Frère H.
Symkens A.
Halet J.
Geulette P.

Secretaris
Schatbewaarder

Vergaderingen :

waar : Café de Paris, place de la République française 31, Liège.

wanneer : 3de zondag te 10 u.

Briefwisseling aan : Demeuse H., rue Pierre Andrien 61, 4521 Cheratte.

Mons

Bestuur :

Erevoorzitter : Matagne L.
Voorzitter : Orban R.
Ondervoorzitter : Delire A.
Secretaris : Leonard
Schatbewaarder : Pingot
Bibliothecaris : Maury R.

Vergaderingen :

waar : Café Excelsior, Grand'Place, Mons.

wanneer : 4de zondag te 10 u.

Briefwisseling aan : Orban R., rue A. Masquelier 39, 7000 Mons

Namur

Bestuur :

Voorzitter : Baurin G.
Ondervoorzitter : Capelle M.
Schatbewaarder : Musique Ch.
Bibliothecaris : Thiry R.

Vergaderingen :

waar : Cercle militaire, rue Lucien Namèche 54, Namur

wanneer : 1ste zondag te 9 u. — 3de vrijdag te 18.30 u.

Briefwisseling aan : Baurin G., rue Gaillot 24, 5000 Namur.

Nivelles

Bestuur :

Voorzitter : Lauriers J.
Ondervoorzitter : Bourdon G.
Schatbewaarder : Masset

Vergaderingen :

waar : Café Union, Grand'Place 29, Nivelles.

wanneer : 1ste zaterdag te 14 u. — 3de zondag te 9.30 u.

Briefwisseling aan : Lauriers J., boulevard des Arbalétriers 7, 1400 Nivelles.

Tienen

Bestuur :

Voorzitter	Schraepen P. P
Secretaris, bibliothecaris	Dewil A.
Schatbewaarder	Tutenel F.
Commissaris	Stoop G.
Bestuursleden	Degel P.
	Mues G.
	Rummens J

Vergaderingen

waar : « Waikke Duys », Oude Leuvensevest 93, Tienen.
wanneer : 4de zondag van 9.30 u. tot 13 u.

Briefwisseling aan : Schraepen P.P., Sint-Martinusstraat 22, 3300 Tienen.

Tubize

Bestuur :

Voorzitter	Lucas P.
Ondervoorzitters	Huon C.
	Serez E.
Secretaris	Croyne C.
Schatbewaarder	Berg J. M.
Bibliothecaris	Gilmont A.
Commissarissen	Genaert D.
	Severs L.

Vergaderingen :

waar : « Rerum Novarum », Chaussée de Bruxelles 12, Tubize.

wanneer : 3de zondag van 10 tot 13 u.

Briefwisseling aan : Croyne C., avenue Gaston Mertens 15, 1430 Wauthier-Braine.

Zuid-West-Vlaanderen

Bestuur :

Voorzitter	: Maes P.
Secretaris	: Vanmoerbeke L.

Vergaderingen :

waar : « In 1302 », Burgemeester Malicustraat 2, Kortrijk.
wanneer : 3de zondag te 15 u.

Briefwisseling aan : Maes P., Ketenstraat 10, 8658 Dadizele.

Cercle numismatique de Mulhouse

Bestuur :

Voorzitter	: Weber A.
------------	------------

Ondervoorzitters	Heidinger R.
	Wirth M.
Secretaris	Charbonnier M.
Schatbewaarder	Meyer J.
Bibliothecaris	Kirchhof P.
Jongerenafdeling	Remy G.

Vergaderingen :

waar : Restaurant « Terminus », Mulhouse.

wanneer : 1ste donderdag te 20.15 u. : studie en informatievergadering — 3de zondag van 9 tot 12 u. : ruilbeurs.

Briefwisseling aan : Weber A., boulevard de la Marne 27, F-68 Mulhouse.

ATTESTMEDAILLES VAN HET ATENEUM VAN NAMEN UIT DE PERIODE 1792-1829

In een vorige bijdrage bespraken we de talrijke mogelijkheden die voor een verzamelaar of een liefhebber van numismatiek besloten liggen in de attestmedailles uit de periode 1792-1829. We besteedden toen voornamelijk aandacht aan Brugge; nu onderzoeken we de medailles die door het Ateneum van Namen werden uitgegeven en waarvan zonder twijfel talrijke exemplaren kunnen teruggevonden worden. De hiernavolgende catalogus van ons bekende stukken verduidelijkt welke boeiende aspecten vastzitten aan deze verzameling.

1. NAPOLEON EMPEREUR.COLLEGE DE NAMUR. (één lijncirkel)

Naakt borstbeeld naar rechts, op glad veld.

Cours de 1812 / mathématiques / en 5e / premier / isidor rousseau / de Namur
1812, zilver, 42 mm, gegoten, kz. gegraveerd, vast rond oogje met rechthoekige doorsnede en met op voorzijde 2 merkjes : bijlbundel en LI in rechthoekige uitsnede (1).

(1) De Franse waarborgwet van 19 Brumaire jaar VI d.i. 9 november 1797 legde voor zilveren voorwerpen het merken op met een gehalteteken, een keurkamerteken en een meesterteken. Voor kleine zilveren voorwerpen die de grote gehalte- en keurkamertekens niet konden dragen werd één vervangingsteken toegestaan : vanaf 1809 werd aldus als keurmerk de bijlbundel gebruikt voor deze voorwerpen.

De Franse wetgeving bepaalde eveneens de vorm van het meesterteken : een ruitvormige uitsnede waarin de beginletters van voornaam en familienaam van de werkmeester én een klein onderscheidingsteken. Mogelijk is het merkje

Het is niet bekend of medailles met hetzelfde voorzijdetype voor andere jaren of voor andere instellingen gebruikt werden.

2. —
cours / de 1815 / en 6me / de Lat / et Franc] [prix de / mémoire /
Auguste / DUCHEmin

1815, zilver, 37 × 36 mm, in de vorm van een openliggend boek, geslagen, vz. gegraveerd, vast rechthoekig vertikaal oogje met rechthoekige doorsnede midden op keerzijde, op voorzijde op rechterblad boven 1 merkje: achtbladig lauwertakje in amforavormige uitsnede (2).

Wanneer deze medaille door het Ateneum in gebruik werd genomen en tot wanneer zij verleend werd, is niet bekend. Wel is dit type 14 jaar later beroemd geworden als teken voor de « Ordre de l'infamie » die in 1829 gesticht werd als reactie op een uitlating van Willem I (3).

De vorm van de keerzijdetekst en het voorkomen van dezelfde naam A. Duchemin op medaille nr. 6 laten toe deze medaille toe te schrijven aan het Ateneum van Namen.

3. GUILLAUME ROI DES PAYS-BAS. bloempje uit 8 ruitvormige bladjes (één touwcirkel)
Naakt borstbeeld naar rechts, op glad veld.

Cours de 1818 / Athénée Royal / de Namur / Classe de Dessin / Apollon / Prix D'encouragement / G. DURAND
1818, zilver, 41 mm, gegoten, kz. gegraveerd, vast ovaal oogje met rechthoekige doorsnede en zonder merkjes.

Op een kleine verandering in 1820 na, zal dit voorzijdetype gebruikt worden tot 1823.

LI, met schuine streep door de L, hoewel in geen ruitvorm, een dergelijk mees-terteken!

(2) Het Nederlands Koninklijk Besluit van 14 september 1814 bepaalde dat als enig keurteken een lauwertakje in amforavormige uitsnede mocht geslagen worden op kleine zilveren voorwerpen die de grote gehaltetekens en het keurkamerteken niet konden dragen.

(3) C. RODENBACH, *Episodes de la révolution dans les Flandres, 1829, 1830, 1831*, Brussel 1833, pp. 43 e.v.

M. DE HAERNE, *Médailles d'infamie, 1829*, in *Bulletin du Cercle historique et archéologique de Courtrai* V, 1907-1908, pp. 133-142.

J. L. GUIOTH, *Histoire numismatique de la révolution belge*, Hasselt 1844, pp. 1-3, nrs. 1 en 2.

4. = 3
= 3

Athénée Royal / de Namur / Cours de 1819 / Classe de Mathématiques / Inférieures 2me Section / Ier / Jean Gonot
1819, zilver, 41 mm, gegoten, kz. gegraveerd, vast ovaal oogje met rechthoekige doorsnede en met op voorzijde 2 merkjes: I in ruitvormige uitsnede (4) en achtbladig lauwertakje in amforavormige uitsnede.

5. = 4
= 4, maar met fijn gestippeld veld.

Athénée Royal / de Namur / Cours de 1820 / 3e Classe de / Langue Grecque / 1er / Adre Brunc
1820, = 4

6. = 5
= 5

Athénée Royal / de Namur / Cours de 1820 / 1re Classe de Langue / Hollandaise / 1er / A :Duchemin
1820, = 5

7

Minerva zit 3/4 naar links, heft een lauwerkrans in de hoogte en houdt een overvloedshoorn in de arm die rust op een altaar versierd met het Nederlands wapenschild en met S in de rechterbenedenhoek. Afsnede vrij.

Athénée Royal / de Namur / Cours de 1820 / 1e Section Plâtre / 1er / Jean Gonot
1820, zilver, 37 mm, geslagen, kz. gegraveerd, vast ovaal oogje met rechthoekige doorsnede en zonder merkjes.

Dit type werd na 1817 ingevoerd speciaal voor scholen en afdelingen voor Schone Kunsten (5), wat verklaart waarom voor hetzelfde jaar 1820 het Ateneum 2 verschillende medailles gebruikt. Merkwaardig is daarom dat in 1827 voor de « classe de dessin » opnieuw hetzelfde type gebruikt wordt als voor de andere klassen, hoewel het Minervatype toen reeds door talrijke andere scholen gebruikt werd zoals de academies van Sint-Niklaas, Ieper, Oudenaarde en Oostende.

(4) De waarborgwetgeving voor de Zuidelijke Nederlanden voorzag geen speciale vorm voor het mees-terteken, in tegenstelling tot de Franse wetgeving.

(5) J. DIRKS, *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningn, geslagen tussen November 1813 en November 1863*, Haarlem 1889, p. 112, nr. 118.

8. = 7
= 7
- Athénée Royal / de Namur / Cours de 1822 / Classe de 5eme / 1er / Tas Desmarais
1822, = 6, maar de merkjes zijn onderling van plaats verwisseld.
9. = 8
= 8
- Athénée Royal / de Namur / Cours de 1822 / Classe de 6eme / 1er / Mel Michaux
1822, = 8
10. = 9
= 9
- Athénée Royal / de Namur / Cours de 1823 / 2eme Classe de / Langue Grecque / 1er / Tas Desmarais
1823, = 9
11. = 10
= 10, maar met naakt borstbeeld naar links.
- Athénée Royal / De Namur / Cours de 1825 / Classe de / Mathématiques / supérieures 2 sect / 1^r / T^{as} Desmarais
1825, = 10
- De medaille met dit voorzijdetype wordt gebruikt tot 1827. Een koperen exemplaar met vrije keerzijde, evenals twee met keerzijde waarop S. M gegraveerd staat, bekend zijn; in dit verband moet gewezen worden op medaille nr. 17, eveneens een koperen exemplaar, maar voor het jaar 1826.
12. = 11
= 11
- Athénée Royal / De Namur / Cours de 1825 / 1re Classe de / Langue Grecque / 1^r / T^{mas} Desmarais
1825, = 11
13. = 12
= 12
- Athénée Royal / De Namur / Cours de 1825 / Classe de / Rhétorique / 1^r Tas Desmarais
1825, = 12

14. = 13
= 13
- Athénée Royal / De Namur / Cours de 1825 / 5me Classe de / Langue Grecque / 1er / Cles Maus / gestrengelde J en C
1825, = 13
- De initialen JC die één geheel uitmaken met de keerzijdetekst, komen op géén andere medailles voor, ook niet op die van 1826 voor dezelfde Maus (6). De 4 medailles voor 1825 geven een aanwijzing voor het aantal medailles dat vermoedelijk ieder jaar toegekend werd, bepaald voor Grieks.
15. = 14
= 14
- Athénée Royal / de Namur / Cours de 1826 / 4me Classe / Langue Grecque / 1^r / Cles Maus
1826, zilver, 41 mm, gegoten, kz. gegraveerd, vast ovaal oogje met cirkelvormige doorsnede en met op de voorzijde 2 merkjes: achtbladig lauwertakje in amforavormige uitsnede en cursieve JB in rechthoekige uitsnede (7).
16. = 15
= 15
- Athénée Royal / de Namur / Cours de 1826 / Classe de Mathématiques / Supérieures / 2me Section / 1^r / F^{cois} Michaux
1826, = 15
17. = 16
= 16
- Athénée Royal / de Namur / Cours de 1826 / Classe de / Rhétorique / 1^r / Ant Demanet
1826, koper, 41 mm, geslagen, = 16, maar zonder merkjes.
18. = 17
= 17
- Athénée Royal / de Namur / Cours de 1827 / 3me Classe / Langue Grecque / 1^r / C^{les} Maus

(6) Het is niet duidelijk of deze initialen mogelijk een meesterteken zouden zijn. Zowel voor een eventuele jaarletter, niet in de Zuidelijke Nederlanden opgelegd maar wel in de Noordelijke Nederlanden, als voor een meesterteken zou het echter een ongebruikelijke plaats zijn.

(7) Waarschijnlijk het meesterteken!

1827, = 15, maar de merkjes zijn onderling van plaats verwisseld.

19. = 18
= 18

Athénée Royal / de Namur / Cours de 1827 / Classe de Dessin / Académie / 1^r / J^{ph} Jusseret
1827, = 18

Men merke op dat voor de tekenklas geen speciaal type meer gebruikt wordt zoals in 1820!

20. GUILLAUME ROI DES PAYS BAS.

Groot naakt borstbeeld naar links, op fijn gestippeld veld.

Athénée Royal / de Namur / Cours de 1828 / 2me Classe Langue / Grecque / 1^r / C^s Maus
1828, = 19

Het is niet bekend tot wanneer dit type gebruikt werd!

21. = 20
= 20

—
Athénée Royal / de Namur / Cours de 1828 / Classe de Mathématiques / Supérieures / 2me Section / 1^r / J^{ph} Godelet
1828, = 15

22. = 21
= 21

Athénée Royal / de Namur / Cours de 1829 / 6e Classe / Langue Grecque / 1^r / A^{se} Philippart
1829, = 21

23. LEOPOL 1 ROI DES BELGES

Groot naakt borstbeeld naar links.

Athénée R^{al} / de Namur / Cours de 1831 / 4me classe / prix d'excellence / décerné / a / A Philippart
1831, zilver, 38 mm, vz. & kz. gegraveerd, ring waarop bol waardoor in langsrichting beweegbaar rond oogje met cirkelvormige doorsnede en met op de voorzijde twee merkjes: achtbladig lauwertakje in amforavormige uitsnede en cursieve J in rechthoekige uitsnede⁽⁸⁾.

Met data na 1831 zijn alsnog geen medailles met dit of een ander type teruggevonden.

Welke vaststellingen kan een liefhebber of verzamelaar nu maken aan de hand van bovenstaande catalogus en wat kan hij daaruit afleiden? Vooreerst zal hij opmerken dat:

1. alle medailles voorzien zijn van oogjes en derhalve bestemd waren om te dragen. Maar hoe werden ze gedragen en waaraan, welke kleuren en vormen hadden eventueel de linten? Hierop een antwoord vinden zou voor de verzamelaar reeds een belangrijk resultaat betekenen.

2. deze medailles op grond van hun keerzijdeteksten kunnen gesplitst worden in 2 grote groepen, t.w. medailles die normaal ieder jaar verleend worden omdat zij betrekking hebben op het behalen van een eerste plaats in een bepaalde klas en voor een bepaald vak, en medailles die slechts voor uitzonderlijke prestaties werden verleend — nrs. 2, 3 en 23 uit de catalogus — en bijgevolg niet ieder jaar in een bepaalde klas en voor een bepaald vak konden verleend worden!

3. alle zilveren gegoten medailles sporen van verguldsel dragen en blijkbaar technisch op dezelfde wijze vervaardigd werden.

4. geen enkele medaille in enige publikatie beschreven wordt, uitzondering gemaakt voor nummers 5 en 7.

Vervolgens kan de liefhebber of verzamelaar dan uit deze vaststellingen, voornamelijk die onder 2 en 4, trachten de te vormen verzameling theoretisch te omschrijven of te bepalen; berekend over de tijdspanne van 19 jaren begrepen tussen 1812 en 1831, tegen 12 medailles per jaar t.w. Grieks 6, wiskunde 4, retorika 1 en tekenen 1, bekomt hij een louter hypotetisch aantal van 228 medailles, waarin niet begrepen zijn uitzonderlijke prijzen en uiteraard onbekende lacunes, gevormd door twijfelachtige jaren als 1814-1815 en 1830 e.d. Vanzelfsprekend kan de liefhebber dergelijk theoretisch beeld volledigen door archieven te raadplegen waartoe hij, omdat hij bv. in de streek woont of in de instelling werkt of gewoon de tijd ervoor uitschrijft, toegang krijgt! Deze voorbereidende activiteit is voorzeker even boeiend als de volgende fase, die van het verzamelen zelf!

Tenslotte kan de verzamelaar of liefhebber uitgaan van deze verzameling en ze laten doorkruisen door een tweede verzameling: zo ware het, uitgaande van de attestmedailles van het Ateneum van Namen, meer bepaald van nummer 7, bijzonder interessant om via het aanleggen van een verzameling van stukken met identiek type, te kunnen bewijzen 1) waar, 2) in welke soort scholen, 3) in welke versies en 4) sinds wanneer en tot wanneer deze medaille in onze streken in gebruik gebleven is.

Jan LIPPENS

(8) Mogelijk het meesterteken!

WAT MET DE « SCHAT VAN GROELS »?

In 1973 werden in een oud herenhuis (het zgn. Cuckelhof) in de Dorpsstraat te Hoeselt een stel Romeinse en middeleeuwse munten ontdekt. Deze werden tijdens restauratiewerken gevonden in een verloren ruimte achter een muurtje naast de haard dat haaks op de voorgevel was bijgemetseld. De vondst bevatte 23 Romeinse munten vanaf J. Caesar (1ste e. v. C.) tot Konstantijn I (4de e. n. C.), 6 sterlingen en een dubbele sterling van hertog Jan I van Brabant (1268-1294) (*De Witte*, 242 bis en een variatie van 262), 4 sterlingen van Hendrik I van Leuven, heer van Herstal (1253-1285) (*Van der Chijs*, I, 4) en een penny van Hendrik III (1216-1272) van Engeland. Aan deze vondst werd aandacht besteed in een artikel in de krant *De Standaard* van dinsdag 5 augustus 1975. Daar wordt evenwel verkeerdelijk gesproken over « 12 Brabantse stukjes uit de 11de en 12de eeuw ».

Het vinden van een deel Romeinse munten samen met middeleeuwse munten doet vreemd aan temeer daar althans de middeleeuwse munten samen een muntschat zouden kunnen geweest zijn. Deze laatste horen immers wonderwel bij elkaar. Dit vinden wijst er misschien op dat deze « verzameling » in latere tijden kon samengesteld zijn door iemand die belangstelling had voor welbepaalde reeksen oude munten. In dat verband wordt wel gedacht aan Jacobus Croels die het Cuckelhof kocht en het bewoonde van 1745 tot 1780. De titel van het artikel in *De Standaard* wijst trouwens overduidelijk in die richting: « Zit « schat van Croels » in Hoeselts herenhuis? ». Ik twijfel er wel enigszins aan of er ooit een schat Croels bestaan heeft. De enige referentie naar de verzamelingen van Croels vinden wij in het werk van P. J. HEYLEN, *Dissertatio de romanorum monumentis*, in *Mémoires de l'Académie royale des sciences et Belles-Lettres de Bruxelles*, Brussel 1783, p. 456 waarin over J. Croels vermeld wordt « penes quem magnificum quarumcumque fere antiquitatum Romanorum Thesaurum demirari licet », hetgeen betekent dat men bij Croels een prachtige verzameling Romeinse oudheden kan zien. Wellicht zullen hierbij ook munten geweest zijn. Het is niet uitgesloten dat de in 1973 gevonden munten de totale verzameling van Croels bevatten. De konklusies van het artikel in *De Standaard* zijn alleszins te voorbarig: « Waar zou dan de rest zitten? Verborg Croels zijn grote verzameling op een andere plaats en waren de gevonden munten enkel dubbele stukken? ». Men mag toch niet vergeten dat de munten, zo die er waren, slechts een deel vormden van de oudheidkundige verzameling van Croels. In het artikel in *De Standaard* wordt het werk van Heylen ook ten onrechte een « oud muntenboek van 1783 » genoemd.

Bij dit alles kan men zich toch nog blijven de vraag stellen naar de herkomst van de middeleeuwse munten. Het is niet uitgesloten dat

deze ook tot de verzameling Croels behoorden. Deze persoon zou zich dus wel niet alleen tot Romeinse oudheden beperkt hebben. Het feit dat de Romeinse munten zeer afgesleten zijn kan er echter toch doen aan twifelen dat zij behoorden tot een grote verzameling uit de 18de eeuw. Toen verzamelden enkel kapitaalkrachtigen die alleen belangstelling hadden voor zeer goed bewaarde stukken. Was Croels misschien een uitzondering?

Dit blijven allemaal slechts veronderstellingen en gissingen waarvoor het nodige bewijsmateriaal ontbreekt. Eén ding betwijfelen wij ten zeerste, namelijk het bestaan van een grote « schat van Croels ».

Willy VANDERPIJPEN

EEN ONUITGEGEVEN HALVE DUKATON GESLAGEN TE BRUSSEL

Het Penningkabinet van Brussel verwierf onlangs een onuitgegeven halve dukaton die in 1653 vervaardigd werd in het Brussels munthof voor rekening van Filips IV (1621-1665).

De beschrijving van deze Brabantse munt ziet eruit als volgt:

- Voorzijde*: Borstbeeld van de koning, naar rechts gericht.
16 engelenkop 53 .PHIL.III.D.G.HISP.ET.INDIAR.
REX.
- Keerzijde*: Gekroond wapen van de koning, gehouden door twee staande leeuwen. Onderaan het juweel van de Orde van het Gulden Vlies.
.ARCHID.AVST.DV/X.BVRG.BRAB.Z^c.
- Het stuk is in zilver en weegt 16,00 g.

De door het Penningkabinet verworven Brusselse halve dukaton van 1653 was tot in 1967 een totaal onbekend gebleven stuk. In geen enkel referentiewerk over de munten uit de Nederlanden uit de tijd van de

Boergondische en Spaanse overheersing⁽¹⁾ en waarin alle uit openbare en private verzamelingen gekende stukken gerepertorieerd staan wordt het beschreven. In de meest recente publikatie over de Brabantse munten⁽²⁾ werden echter de slagaantallen per jaartal en per muntsoort berekend, steunend op enerzijds de op de munten vermelde data en anderzijds op de muntrekeningen uit die periode. Volgens deze publikatie nu zou de Brusselse halve dukaton met jaartal 1653 kunnen bestaan hebben, hoewel toegegeven wordt dat dergelijke berekeningen steeds hypothetisch blijven omdat de muntrekeningen vaak over meerdere jaren gespreid zijn. Tijdens de periode 1653-1655 werden in het Brusselse munthof volgens de 29ste muntrekening, d.i. die van 19 maart 1653 tot 1 augustus 1654, en volgens de 30ste muntrekening, d.i. die van 7 augustus 1654 tot 31 maart 1655, respectievelijk 23.808 en 53.316 halve dukatons aangemunt. Gezien tot heden alleen halve dukatons met jaartal 1654 gekend waren, was gewoon aanvaard geworden dat derhalve 77.124 halve dukatons met jaartal 1654 geslagen waren. Het terugvinden van een stuk met jaartal 1653 dwingt ons deze tot hiertoe algemeen aanvaarde stelling op te geven: de 29ste muntrekening slaat op 23.808 halve dukatons met jaartal 1653 terwijl de 30ste muntrekening uitsluitend slaat op de stukken met jaartal 1654, slechts ten getale van 53.316 in plaats van 77.124 zoals vroeger aangenomen.

De halve dukatons werden slechts in vier van de negen actieve muntplaatsen vervaardigd en zijn bovendien nooit in grote aantallen aangemunt geweest: de waarde van dit munttype (1 gulden en 10 stuivers of 30 stuivers) was inderdaad slecht aangepast aan de behoeften van de muntomloop. Anderzijds had de massale produktie van beter aangepaste stukken als dukatons en patagons (respectievelijk 60 en 48 stuivers) en schellingen (6 stuivers) tot gevolg dat de halve dukatons weinig gebruikt werden en bijgevolg slechts sporadisch in muntvondsten worden aangetroffen.

André VAN KEYMEULEN

DE GOUDEN ENGEL VAN WILLEM IV/VI (1404-1417)

Het Penningkabinet van Brussel verwierf onlangs een unieke gouden engel, aangemunt voor Willem IV/VI (1404-1417), graaf van Holland en Henegouwen.

(1) H. ENNO VAN GELDER et M. HOC, *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols (1434-1713)*, Amsterdam, 1960 en *Supplément*, Amsterdam, 1964; A. DELMONTE, *De zilveren Benelux — Le Bénélux d'argent — The Silver Benelux*, Amsterdam, 1967.

(2) J. DE MEY et A. VAN KEYMEULEN, *Les monnaies de Brabant 1598-1790*, Bruxelles, 1974.

Beschrijving:

Voorzijde: In een Hollandse tuin houdt een engel tussen beide handen een gevierendeeld wapenschild.

+ GVILLERMꝰ DVXꝰ DEIꝰ GRAꝰ COMꝰ HANONIEꝰ
HOLꝰ Zꝰ 3L

Keerzijde: Bloemenkruis met in de vier hoeken afwisselend een leeuw en een arend; in het hart een rozet.

+ GLORIAꝰ INꝰ EXELSISꝰ DEOꝰ Zꝰ INꝰ TRAꝰ PAXꝰ
HOMIB

[Valenciennes], [1405], goud, 2,79 g.

De uitgifte van « engelen » werd bepaald door de ordonnantie van 22 oktober 1405 die een van de eerste pogingen inhield om een monetaire eenmaking te bereiken in onze gewesten. Tussen Henegouwen en Holland bestond immers sinds het begin van de 14de eeuw een personele unie in de persoon van de graaf, hoewel beide graafschappen afzonderlijk werden bestuurd en uiteraard een verschillende muntslag hadden. De ordonnantie van 1405 vormt hierop een uitzondering voor bepaalde munten — ook Willem II/IV had dergelijke uitzonderingen gemaakt — en voorzag dat zouden geslagen worden « ... een gouden penninck, geheeten dubbelden engel, die gaen zoude voir tzestich grooten tstück, oock halve gulden penninck, geheeten engel voor dertich grooten, en de derdendeel geheeten engel voir twintich grooten ». Het door het Penningkabinet verworven exemplaar is de engel van 30 groten.

Omdat hun intrinsieke waarde te hoog lag is vermoedelijk slechts een klein aantal stukken vervaardigd geworden — de engel bleef tot 1974 onbekend en de kleine engel is het nog altijd! — daar de winst uit de sleischat voor de vorst te gering moet geweest zijn. Naar alle waarschijnlijkheid zijn de « engelen » geslagen geweest in het muntatelier van Valenciennes, gezien de tarieven sinds 1411 dergelijke stukken vermelden als « Henegouwse engel » of nog « Henegouwse tuin » enerzijds en gezien geen spoor gevonden wordt in Hollandse rekeningen en bovendien het muntatelier van Dordrecht reeds zes weken na het uitvaardigen van de ordonnantie van 22 oktober 1405, opdracht krijgt om gulden te gaan vervaardigen.

Deze unieke engel is een onontbeerlijke schakel voor de kennis van de monetaire geschiedenis van onze vorstendommen, want hij

toont overduidelijk aan dat onze vroegere vorsten zich nauwelijks bewust geweest zijn van de objektieve gevolgen op economisch gebied van muntwijzigingen en dat hun informatie en voorlichting terzake vrij gebrekkig moet geweest zijn, waarbij tevens het direkt, vermeend belang van de schatkist moet meegesproken hebben.

Willy VANDERPIJPEN

NIEUWE MUNTUITGIFTEN (vervolg)

Jemen.

Nieuwe muntreeks 1974: 1 fils (aluminium, 0,6 g, 15 mm), 5 fils (messing, 3 g, 21 mm), 10 fils (messing, 4 g, 23 mm), 25 fils (koper-nikkel, 3 g, 20 mm) en 50 fils (koper-nikkel, 5,2 g, 24 mm). De munten vertonen allen op de voorzijde het wapen van Jemen en op de keerzijde de waarde aanduiding.

Liberai.

Naast een « proof-set » 1975 waarin stukken voorkomen van 1 dollar 50, 25, 10 en 5 cents in koper-nikkel alsmede 1 cent in brons, geeft Liberia ook een zilverstuk uit van 5 dollars (900/1000) met een doormeter van 42 mm. Op de voorzijde staat een Afrikaanse olifant op de Liberiaanse landkaart.

Malawi.

Stuk van 10 kwacha, 1975, zilver 925/1000, 38 mm, voor de 10-jarige onafhankelijkheid van het vroegere Britse protektoraat Nyassaland. Op de voorzijde, het portret van de president voor het leven Ngwazi Dr. H. Kamuzu Banda.

Marokko.

Stukken in koper-nikkel, 1974, ter waarde van 1 dirham en 50 centimes, met de beeltenis van koning Hassan II.

In het raam van de F.A.O.-aanmunting verschenen verder in 1974 twee stukken in messing van respectievelijk 10 en 5 centimes waarop voedselprodukten afgebeeld staan.

Stuk van 20 centimes, 1974, eveneens in messing en met het portret van de koning.

Naast voornoemde munten kwam ook een aluminium stuk van 1 centime in omloop. Het weegt minder dan 1 g en heeft een doormeter van 17 mm.

Mexico.

10 pesos, 1974, koper-nikkel, 30,4 mm, met borstbeeld van Hidalgo.

Stuk van 20 centavos, 1974, koper-nikkel, 20 mm, met borstbeeld van Francisco I. Madero.

Stuk van 10 centavos, 1974, koper-nikkel, 15 mm, met de afbeelding van een korenaar.

Vermelden wij nog het stuk van 1 peso, 1975, koper-nikkel met op de voorzijde het portret van José Maria Teclo Morelos y Pavon, dat een hoger reliëf gekregen heeft.

Mongolië.

Stuk van 10 togrog in koper-nikkel, 1974, 23,3 g, 36,8 mm, geslagen ter herdenking van de 50ste verjaring van de oprichting van de Staatsbank. Op de keerzijde is het gebouw weergegeven.

Mozambique.

Nieuwe stukken van 20 en van 50 centavos met datum 1973 die dezelfde beeldenaars hebben als de vroegere stukken maar een ander gewicht en doormeter. De beide stukken zijn in brons, hun respectievelijke gewichten en doormeters zijn 1,8 en 4,5 g en 16 en 22,5 mm.

Nepal.

In het raam van de F.A.O.-aanmunting: een stuk van 10 rupees, 1974, zilver 600/1000, 9 g, 29 mm, waarop een gezin en voedselprodukten afgebeeld staan; een stuk van 5 paise, 1974, aluminium, 1,20 g, 20,5 mm, dat irrigatiesluizen voorstelt.

In 1974 bracht dit land een reeks in omloop bestaande uit aluminium stukken van 1 paisa, 2, 5 en 10 paise en koper-nikkel stukken van 25 en 50 paise en van 1 rupee. Op de keerzijde van de stukken staan nationale en religieuze symbolen.

Een gelijkaardige reeks verscheen eveneens met datum 1975 maar bevat andere muntwaarden, namelijk 1 paisa, 5, 10, 25, 50 paise, 1 rupee en tenslotte een zilverstuk (600/1000), 17 g, 36,2 mm, van 25 rupees.

Nicaragua.

Sinds 1974 wordt het courante stuk van 5 centavos aangemunt in aluminium (1,5 g en 21 mm), waar het vroeger in koper-nikkel was, 3 g woog en een doormeter had van 17 mm.

Nieuw Caledonië.

In 1974 werden stukken in omloop gebracht met de jaartallen 1971 en 1972. Zij verschillen van de vroegere stukken door het omschrift « République Française » in plaats van « République Française — Union Française ».

Nieuw Zeeland.

Stuk van 1 dollar, 1974, koper-nikkel, 28,3 g, 38,7 mm geslagen voor de viering van de Nieuw Zeeland Dag, die in feite de herdenkingsdag is van het verdrag van Waitangi (6 februari 1840). Op de voorzijde het portret van koningin Elisabeth en op de keerzijde een kotuku of witte reiger.

Noorwegen.

Ter herdenking enerzijds van de 100ste verjaring van de munt-hervorming van 1875 waarbij de krone als munteenheid ingevoerd werd, en anderzijds van de 150ste verjaring van het begin van de Noorse emigratie naar Amerika, geeft dit land twee nieuwe stukken uit van 5 kroner. Zij zijn in koper-nikkel, wegen 11,5 g en hebben een doormeter van 29,5 mm. Zij stellen op hun respectievelijke keerzijden een munter en een zeilschip voor.

Oman.

In het raam van de F.A.O.-aanmuntung: een bronzen stuk van 10 baisak met op de voorzijde twee palmbomen.

Oostenrijk.

Stuk van 50 schilling, 1974, zilver 640/1000, 20 g, 34 mm, geslagen voor de 1200ste verjaring van de kathedraal van Salzburg. Op de keerzijde, de bisschoppen Rupert en Virgil.

Stuk van 50 schilling, 1974, zelfde karakteristieken als voorgaand stuk, dat de 125ste verjaring van de Oostenrijkse Rijkswacht herdenkt. Op de keerzijde, een gekroond wapenschild.

De 50ste verjaring van de Oostenrijkse radio-omroep werd herdacht met een stuk van 50 schilling, 1974, zilver 640/1000, 20 g, 34 mm.

Intussen kwam het eerste van de vier stukken op de markt die zullen geslagen worden ter gelegenheid van de Olympische winterspelen die dit jaar in Innsbruck plaats grijpen. Het stuk heeft een waarde van 100 schilling, zilver 640/1000, 24 g, 36 mm.

Herdenkingsmunt van 100 schilling ter gelegenheid van de 150ste verjaring van de geboortedag van de befaamde componist Johan Strauss (1825-1899). De keerzijde vertoont het Johan Strauss-standbeeld dat het Weense Stadspark siert.

Ter herdenking van de 20ste verjaring van het Staatsverdrag werd eveneens een stuk van 100 schilling in omloop gebracht. Op dit stuk werd de traditionele voorzijde (waardeaanduiding omgeven door de wapenschilden van de negen bondsstaten) vervangen door een moderne versie van het bondswapen en de waardeaanduiding. De keerzijde stelt op symbolische manier het verbreken der banden voor waardoor de republiek in 1955 haar vrijheid herwon.

Vanaf 1974 werd ook het courante stuk van 10 schilling vervangen door een nieuwe versie. Het stuk is voortaan in magnimat, weegt 6,25 g en heeft een doormeter van 25,85 mm. Het is kleiner dan het vroegere type en heeft ook een andere keerzijde, nl. een adelaar in plaats van het wapenschild.

In verband met de Oostenrijkse herdenkingsmunten stippen wij nog aan dat voortaan deze stukken nog slechts met een waarde van 50 of van 100 schilling zullen vervaardigd worden. Voor 1975 dacht de Oostenrijkse Staat voor ongeveer 1,6 miljard schillingen aan herdenkingsstukken te laten aanmunten (dit tegenover 800 miljoen in 1974 en 360 miljoen in 1973). Volgens berekeningen zouden deze stukken ongeveer 800 miljoen schillingen winst opleveren voor de Staatskas. Wij mogen immers niet uit het oog verliezen dat de oplage van deze herdenkingsmunten voor de twee derde tot de drie vierde bestemd is voor de buitenlandse verzamelaars.

Pakistan.

Nieuwe reeks courante muntstukken in aluminium, met waarden van 1 paisa, 2, 5 en 10 paise. Datum: 1974.

Panama.

Nieuwe reeks stukken 1975, gewijd aan personen die door hun verwezenlijkingen in Panama beroemd werden. De serie bestaat uit: 1 centesimo, brons, 3 g, 19 mm, beeltenis van Urraca; 2 1/2 centesimos, nikkel, 1 g, 10 mm, beeltenis van Victoriano Lorenzo; 5 centesimos, koper-nikkel, 2 g, 18 mm, beeltenis van Manuele Amador; 10 centesimos, koper-nikkel, 5 g, 21 mm, beeltenis van Carlos J. Finlay; 25 centesimos, koper-nikkel, 6 g, 24 mm, beeltenis van Justo Arosemena; 50 centesimos, koper-nikkel, 11 g, 31 mm, beeltenis van Fernand de Lesseps; 1 balboa, zilver 925/1000, 27 g, 38 mm, beeltenis van Belisario Porras; 5 balboas, zilver 925/1000, 35 g, 39 mm, beeltenis van Vasco Nunez de Balboa en tenslotte 20 balboas, zilver 925/1000, 130 g, 61 mm met beeltenis van Simon Bolivar.

Papua Nieuw-Guinea.

Na de invoering van de eigen munteenheid, met name de kina (= 100 toea), brengt dit land de eerste reeks munten in omloop.

De stukken dragen allen de datum 1975 en stellen op de keerzijden inheemse diersoorten voor : 10 kina, koper-nikkel, 45 mm, paradijsvogel ; 5 kina, koper-nikkel, 40 mm, Nieuw Guinese adelaar ; 1 kina, nikkel, 33 mm, zee- en rivierkrokodillen ; 20 toea, koper-nikkel, 28,65 mm, kausaris (loopvogel) ; 10 toea, koper-nikkel, 23,72 mm, koeskoes (buideldier) ; 5 toea, koper-nikkel, 19,53 mm, schildloze schildpad ; 2 toea, brons, 21,72 mm, vlinderkabeljauw ; 1 toea, brons, 17,65 mm, paradijsvogelvlinder.

Vermelden wij nog dat van de stukken van 5 en van 10 kina ook versies bestaan in zilver, speciaal aangemunt voor de verzamelaars.

Paraguay.

Uitgifte van een nieuwe reeks courante muntstukken in roestvrij staal. De reeks dateert van 1974 en bevat stukken van 1, 5, 10 en 50 guaranies. De respectievelijke afbeeldingen op deze stukken zijn : een soldaat, een vrouw, generaal Garay en maarschalk Estigarribia.

Peru.

Stuk van 200 soles, 1974, zilver 800/1000, 22 g, 37 mm, met de afbeelding van de twee pionniers van de luchtvaart namelijk Jorge Chavez en Jose Quinones. De oplage is beperkt tot 200.000 exemplaren waarvan 190.000 bestemd zijn voor verkoop in het buitenland teneinde de oprichting van een museum voor de luchtvaart te financieren.

Polen.

Stuk van 20 zlotych, 1974, koper-nikkel, 10 g, 29 mm, ter ere van Marcei Nowotko (1893-1942).

Stuk van 200 zlotych, 1974, zilver 625/1000, 14,47 g, 31 mm, ter herdenking van de 30ste verjaring van de oprichting van de Poolse Volksrepubliek. Op de voorzijde van de munt een omschrift dat tot drie lijnen beperkt is en een zeer gestyleerde landkaart van Polen.

Ter herdenking van de 25ste verjaring van de wederzijdse wetenschapshulp (beter gekend onder de benaming de COMECON) werd een herdenkingsmunt van 20 zlotych uitgegeven. Het stuk dateert van 1974, is in koper-nikkel, weegt 10 g en heeft een doormeter van 29 mm.

Eveneens in 1974 verscheen een zilveren stuk van 100 zlotych (625/1000), 16,5 g en 32 mm, ter ere van Marie Curie (1867-1934). Het stuk vertoont haar beeltenis en lijnen die röntgenstralen voorstellen.

In 1975 bracht Polen reeds twee nieuwe stukken van 10 zlotych op de markt. Zij zijn in koper-nikkel, wegen 7,7 g en hebben een doormeter van 25 mm. Op het eerste stuk staat het portret van de

Poolse dichter en romanticus Adam Mickiewicz (1798-1855), terwijl de beeltenis van de Poolse schrijver Boleslaw Prus (1847-1912) de keerzijde van het tweede stuk siert.

Quatar.

Pas nu geeft Quatar zijn eerste munten uit met datum 1973. De reeks bestaat uit twee stukken in koper-nikkel : 50 en 20 fils en drie stukken in koper : 10, 5 en 1 fils. Op voorzijde van alle munttypes zien wij zeilboten en twee palmbomen.

Ruanda.

In de Koninklijke Munt van België werden volgende stukken geslagen met datum 1974 : 10 francs, koper-nikkel, 10,5 g, 30 mm ; 5 francs, brons, 5 g, 25,5 mm ; 1 franc, aluminium, 1 g, 21 mm. Al de stukken vertonen op de voorzijde planten terwijl de keerzijden voorbehouden zijn aan het wapenschild van Ruanda.

Samoa.

In 1974 werd een reeks uitgegeven bestaande uit stukken van 1 en 2 sene (brons), 5, 10, 20, 50 sene en 1 dollar (koper-nikkel). Op de voorzijden : wapen van Samoa ; op de keerzijden : diverse fruitsoorten.

Speciaal voor verkoop aan de verzamelaars bestaat van deze reeks ook een versie in zilver (925/1000).

Voor de 10de Commonwealth Spelen, gehouden in Christchurch, werd een herdenkingsmunt in omloop gebracht ter waarde van 1 tala. Datum : 1974 ; gewicht : 28,3 g ; doormeter : 39 mm ; metaal : koper-nikkel.

San Marino.

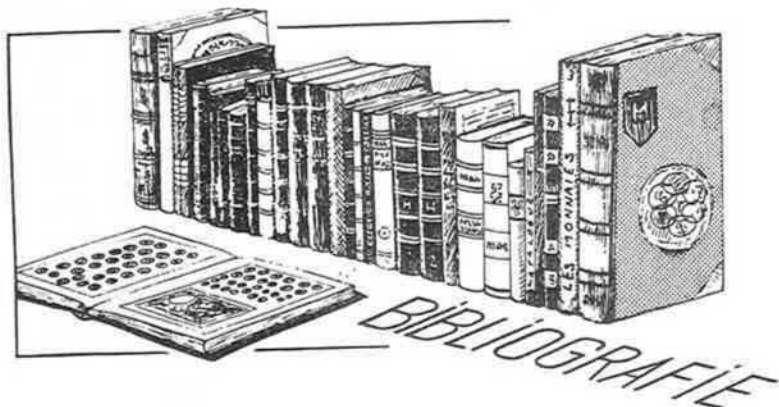
De oudste republiek van Europa zal voortaan ieder jaar een volledig nieuwe muntreeks in omloop brengen. Voor 1974 werden 8 stukken vervaardigd die dezelfde technische karakteristieken hebben als de courante Italiaanse munten.

In het raam van de F.A.O.-aanmuntung liet San Marino een stuk van 10 lire maken. Het dateert van 1974, is in aluminium en stelt op de voorzijde een bij voor.

San Salvador.

Twee nieuwe stukken in nikkel-brons van respectievelijk 17 en 19 mm. Zij stellen beiden de beeltenis voor van Francisco Morazan die tussen 1830 en 1840 president was van de Confederatie van Centraal Amerika. Waardeaanduiding op deze stukken : 2 en 3 centavos.

(vervolgt)

BOEKBESPREKINGEN

BASTIEN, Pierre et DUPLESSY, Jean : Catalogue des monnaies d'or flamandes de la collection Vernier. (Éditions N.R., Hoenderstraat 22, 9200 Wetteren, België).

De Rijselse bankier, Achille Vernier (1834-1917) wist een opmerkelijke verzameling Vlaamse munten bijeen te brengen. Zij was in 1880 te Brussel te bezichtigen op de tentoonstelling ingericht ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van onze onafhankelijkheid. Dit was voor de *Revue belge de Numismatique* de gelegenheid om deze verzameling kenbaar te maken. C. A. Serrure maakte het klad op van de catalogus. Hoewel deze catalogus niet gepubliceerd werd, laat hij toch toe zich een idee te vormen uit welke stukken de verzameling in die tijd bestond. In 1900 werd de verzameling aangeworven door het Museum voor Schone Kunsten van Rijsel, wiens numismatische afdeling aldus in bezit kwam van een van de rijkste verzamelingen ter wereld van Vlaamse munten.

Zij is dit gebleven ondanks een paar verdwijningen, voornamelijk ingevolgd door de diefstal in augustus 1916 waarbij een lot gouden munten, waaronder eveneens antieke stukken, gestolen werd uit de Archeologische Galerij alwaar zij tentoongesteld waren.

In 1958 publiceerde de *Société de Numismatique du Nord de la France* een eerste catalogus van de Vlaamse gouden munten van de verzameling Vernier. Hij was zorgvuldig opgesteld door de heer Pierre Bastien en de oplage was al vlug uitgeput ondanks het eerder bescheiden voorkomen van het boek.

Thans verscheen ervan een nieuwe editie, herzien en op punt gesteld door de heer Jean Duplessy, attaché bij het Penningkabinet van Parijs. Het klassement is chronologisch opgevat. Iedere regeringsperiode vangt aan met een historisch overzicht van de muntslag. Voor elke munt vinden wij volgende gegevens terug: de datum van

de muntordonnaties, de slagaantallen en de aanmuntingsperioden, de opeenvolging van de uitgiften met het theoretisch gewicht en het gehalte en tenslotte de bibliografische referenties. Elk van de 208 stukken uit de verzameling is tot in de kleinste bijzonderheden beschreven, met vermelding van zijn werkelijk gewicht. Het werk eindigt met 15 platen waarop alle beschreven munten met voor- en keerzijde afgebeeld staan.

Dit werk, dat zowel getuigt van de rijkdom van de Vlaamse muntslag als van de grondige kennis van de auteurs, is voorbestemd om grote diensten te bewijzen.

Het plan bestaat om ook de ongeveer 1500 zilveren stukken van de verzameling Vernier te publiceren. Hopelijk kan dit voornemen binnen afzienbare tijd verwezenlijkt worden.

M. C.

THOMPSON, J. : The coin chart manual. (Heruitgegeven door Obol International, 8 South Michigan Avenue, Chicago, Illinois, 60603. Prijs: 3 dollars).

Deze 48 bladzijden tellende brochure brengt ons de grafische reproductie van honderden gouden en zilveren munten, geklasseerd en geschat door J. Thompson, « bankier en wisselagent » te New York. Zij werd gratis verspreid aan de personen die ingetekend hadden voor een jaarabonnement op het financieel jaarboek *Bank note and commercial reporter*.

Thans verscheen van deze brochure een heruitgave, identiek aan de originele editie. Deze laatste vermeldt geen datum, maar zij moet een weinig na 1854 uitgegeven zijn vermits dit de recentste datum is die men op de getekende muntstukken kan aflezen.

Het belang van deze heruitgave is veelvuldig. Vooreerst biedt zij ons zeer goede pentekeningen van talrijke muntsoorten. Vervolgens laat het werk ons toe zich een idee te vormen welke stukken nog in de omloop voorkwamen en aldus in handen konden komen van de wisselagenten. Het werk was immers hoofdzakelijk bestemd voor wisselagenten en bankiers van de Verenigde Staten om hun toe te laten de stukken die men aan hun loketten aanbood te kunnen identificeren en de waarde ervan te bepalen.

Deze stukken waren niet uitsluitend 19de eeuwse, maar evengoed 18de en zelfs 17de eeuwse muntstukken (ondermeer de dukaton van de aartshertogen Albrecht en Isabella). Tenslotte geeft het boek ons ook melding van de wisselkoers uit die tijd en dit is echt iets om de meest onverstoorbare verzamelaar te doen rechtveren: de dubbele soeverein van Jozef II voor 6 dollars 50 cents; de « écu de 6 livres » van de Conventie voor 1 dollar 6 cents; het stuk van 2 pond van Maria-Louisa, 1815, voor 32 cents; de zilveren leeuw van 1790 voor de prijs van... 1 dollar.

M. C.

Paper Money of the 20th Century. Vol. II (België en koloniën).

Uitgegeven door de International Bank Note Society, is dit volume volledig gewijd aan de bankbriefjes van België en zijn vroegere koloniën tot 1974.

Juffrouw A. Maes stelde de catalogus op van de Belgische bankbriefjes die aanvangen met de uitgaven van vóór de oprichting van de Nationale Bank van België. Zij is eveneens de auteur van de catalogus van de biljetten van Kongo, nadien Zaïre, Rwanda, Burundi en Katanga. De heer W. Major geeft een lijst van de noodgeldbiljetten van 1914-1918 en, met de hulp van A. Maes, die van 1939-1945.

A. Maes heeft ook nog het hoofdstuk uitgewerkt handelend over de biljetten van de psychiatrische instellingen en dit over de biljetten uitgegeven door het Belgisch leger in 1946-1959. H. en B. Rauch stelden de lijst op van de Duitse biljetten die in 1945 aan de Belgische grens gevalideerd werden voor omwisseling in Belgisch geld.

Deze catalogus, bestemd voor de verzamelaars en gevat in een klasseerkaft met metalen ringen, is nuttig omwille van de talrijke afbeeldingen.

M. T.

BOEKENNIEUWS

WEIL, Alain et PERRIÈRE, Patrice de la : *La Numismatique, valeur d'art et de placement*, 2e édition revue et augmentée. Paris, Le Prat, 1975, in-8°, tab., 236 p.

Bevat : 1) een algemene inleiding over munten, jetons, medailles en monetaire technieken ; 2) een handleiding voor het aanleggen van een verzameling en een overzicht van de grootste verzamelingen ; 3) een overzicht van de numismatische wereld (clubs, tijdschriften, veilingen) ; 4) ideeën over beleggingen en tenslotte een vijftalig lexicon (Frans, Engels, Duits, Spaans en Italiaans).

GRIERSON, Philip : *Numismatics*. London-Oxford-New York, Oxford University Press, 1975, in-8°, ill., tab., facsim., viii-211 p.

Zeer interessante algemene inleiding tot de numismatiek als historische hulpwetenschap. Historisch overzicht van de Westerse en de Oosterse numismatiek, de types en de opschriften, de technische aspecten, de jetons, tokens en medailles. Bevat tevens een keuzebibliografie. Alfabetische registers van namen en onderwerpen.

SCHULTEN, Peter N. : *Die römische Münzstätte Trier, von der Wiederaufnahme ihrer Tätigkeit unter Diocletian bis zum Ende der Follis-Prägung*. Frankfurt-am-Main, Schulten, 1974, in-8°, ill., 52 p.

Chronologisch overzicht van de Romeinse muntslag te Trier. Keuzebibliografie.

Olympische Spiele auf Münzen und Medaillen, Ausstellung der XX. Olympiade München, 1972. München, Stadtsparkasse, 1972, in-8°, ill., s. p.

Catalogus van een tentoonstelling over munten en medailles met afbeeldingen betreffende de Olympische Spelen.

PLANT, Richard, J. : *Arabic Coins and how to read them*. London, Seaby, (1973), in-8°, ill., 148 p.

Zeer degelijk overzicht van de Arabische muntslag. De bedoeling is vooral ons deze munten te leren ontcijferen. Bevat ook een beknopte woordenlijst met Engelse vertaling.

MĚŘIČKA, Václav : *Orden und Ehrenzeichen der österreichisch-ungarischen Monarchie*. Wien-München, Schroll, (1974), in-4°, ill., 304 p.

De hier behandelde eretekens zijn systematisch per soort gerangschikt. Keuzebibliografie. Naamregister. Onderwerpregister. Bevat verschillende prachtige kleurenafbeeldingen.

SUTHERLAND, Carol Humphrey Vivian : *Roman Coins*. (London), Barrie & Jenkins, (1974), in-8°, ill., 311 p.

Zeer bevattelijk historisch overzicht van de Romeinse muntslag. Keuzebibliografie. Register van namen en onderwerpen.

MAY, W. E., CARMAN, W. Y., TANNER, John : *Badges and Insignia of the British Armed Services*. London, Black, (1974), in-4°, ill., xi-367 p.

De verschillende kentekens worden per krijgsmacht behandeld (zee-, land- en luchtmacht). Registers : 1) Regimenten, eenheden, enz. ; 2) Graden, rangen, functies, enz. ; 3) Opschriften op kentekens ; 4) Uniformen en delen van uniformen.

CRAWFORD, Michael H. : *Roman republican coinage*. (London), Cambridge University Press, (1974), 2 vol., in-4°, xiv-566 + xi-354 p. (p. 567-919).

Bevat een uitvoerige inleiding over de Romeinse republikeinse muntslag. Deel 2 behandelt thematisch enkele aspecten van die muntslag, o.a. de techniek, de administratie, gewicht, muntslag en financieën. Registers : 1) types ; 2) legenden ; 3) bronnen ; 4) personen en 5) algemeen.

PURVEY, P. Frank : *Coins and tokens of Scotland*. London, Seaby, (1972), in-12°, ill., 160 p. (Seaby's standard catalogue of British coins, 4).

Bevat twee chronologisch opgevatte afdelingen : 1) munten ; 2) tokens. Keuzebibliografie. Overzicht van Latijnse legenden op Schotse munten. Geeft ook een waardebeoordeling van de verschillende munten.

WINSKOWSKY, Horst: *Wie sammelt man Münzen?* München, Battenberg, (1974), in-12°, ill., 154 p.

Zeer interessante handleiding voor de verzamelaar: o.m. aanleggen van verzamelingen, speculatie, katalogiseren, identificeren, reinigen van munten, boeken.

W. V.

Veiling de Mey.

Op zaterdag 21 februari jl. hield de heer Jean De Mey te Brussel zijn vijfde openbare veiling. Als voornaamste « toppers » noteerden wij een teston van Milaan (Lodewijk XII, Frankrijk) die 105.000 BF opbracht; de daalder van 2 gulden 1584 voor het Beleg van Brussel die 130.000 BF haalde; de dubbele soeverein van 1691 geslagen te Brussel voor Karel II (1665-1700) die voor 130.000 BF van eigenaar veranderde; het stuk van 4 stuivers voor Stavelot vervaardigd voor rekening van Ferdinand van Beieren dat voor 70.000 BF verkocht werd en tenslotte een onuitgegeven milt voor Limbricht (Arnold van Stein, 1384-1404) die een verkoopprijs haalde (17.000 BF) die ongeveer tien maal de schattingsprijs (1.750 BF) overtrof.

Eventjes cijferen.

Het prinsdom Monaco biedt voor het 25-jarig regeringsjubileum van Rainier III stukken te koop aan, vervaardigd uit goud en platina.

Een goudstuk dat voor de gelegenheid een faciale waarde van 3000 Franse frank toegekend kreeg kan aangekocht worden tegen 27.000 Belgische frank. De munt weegt 28 g en de oplage van het type bedraagt 5000 exemplaren, wat overeenstemt met een productie van 140 kilogram goud. Alleszins een winstgevende zaak als men uitrekent dat de goudprijs op ongeveer... 1000 BF per gram komt! Onnodig hier aan toe te voegen dat de prospectus met geen woord rept over de wettelijke koers van dit muntstuk.

Muntendiefstal

Op verzoek van de Conservator van het Musée d'Anthropologie préhistorique, boulevard du Jardin exotique te Monaco, geven wij hieronder de beschrijving van de acht Romeinse goudstukken die op 18 januari 1976 uit het voornoemd museum ontvreemd werden:

1. PLOTINA.AVG.IMP.TRAIANI. Borstbeeld van Plotina, naar rechts, bekleed en met diadeem.
CAES.AVG.GERMA.DAC.COS.VI.P.P. Vesta zit naar links gewend, houdt in de linkerhand een scepter en in de rechterhand een « palladium ».
Cohen, nr. 1.
2. ANTONINVS.PIVS.AVG.GERM. Borstbeeld van Caracalla, naar rechts, gelauwerd en bekleed.
P.M.TR.P.XVIII.COS.III.P.P. Sol met stralenkroon, gaat naar rechts, wendt het hoofd naar links, heft de rechterhand omhoog en houdt in de linkerhand een wereldbol.
Cohen, nr. 177.
3. ANTONINVS.PIVS.AVG.GERM. Borstbeeld van Caracalla, naar rechts, gelauwerd, bekleed en met harnas.
P.M.TR.P.XX.COS.III.P.P. Sol met stralenkroon, gaat naar links, heft de rechterhand omhoog en houdt in de linkerhand een zweep.
Cohen, nr. 229.
4. ANTONINVS.PIVS.AVG.GERM. Borstbeeld van Caracalla, naar rechts, gelauwerd, bekleed en met harnas.
P.M.TR.P.XX.COS.III.P.P. Serapis, getooid met een « modius », staat naar links gewend en houdt in de rechterhand korenaren.
Cohen, nr. 224.
5. IMP.C.M.AVR.SEV.ALEXAND.AVG. Borstbeeld van Alexander Severus, naar rechts, gelauwerd en bekleed.
PAX.AETERNA.AVG. Pax staat naar links gewend, steunt met de linkerhand op een scepter en houdt in de rechterhand een olijftak.
Cohen, nr. 75.
6. IMP.C.P.LIC.GALLIENVS.AVG. Borstbeeld van Gallienus, naar rechts, gelauwerd en bekleed.
IOVI.CONSERVA. Jupiter staat naar links gewend, steunt met de linkerhand op een scepter en houdt in de rechterhand een bliksemschicht.
Gewicht: 3 g; *Cohen*, nr. 208.

7. VIRTUS.FLORIANI.AVG. Borstbeeld van Florianus, naar links, gelauwerd en bekleed ; hij is gewapend met een schild en een lans die op de rechterschouder ligt.
VICTORIA.PERPET. Victoria staat naar rechts en graveert op een schild de cijfers X en XX.
Cohen, nr. 7.
8. Hybride medaillon.
IMP.GALLIENVS.AVG.COS.V. Gelauwerd hoofd van Gallienus, naar rechts ; bovenaan, een kleine Pegasus naar rechts lopend.
P.M.TR.P.VIII.COS.III.P.P. De keizer, gesluierd en in toga, staat naar links gewend, houdt in de linkerhand een staf en brengt met een « patera » offers aan boven een brandend altaar.
Doormeter : 20 mm ; gewicht : 22,6 g.

Cercle d'études numismatiques.

De Cercle d'études numismatiques a.s.b.l., Keizerslaan 4 te 1000 Brussel, hield op 10 februari 1976 zijn tweejaarlijkse statutaire vergadering. De verkiezing van de nieuwe beheerraad voor de periode 1976-1978 gaf volgende uitslag : voorzitter : de heer Jacques Schoonheydt ; secretaris : de heer André Van Keymeulen ; schatbewaarder : de heer Marcel Thirion ; redactie van het *Bulletin du Cercle d'études numismatiques* : de heer Marc Bar ; bestuursleden : juffrouw Jacqueline Lallemand en de heren Maurice Colaert, Jan Lippens en Marcel Plume.

RUILBEURZEN

<i>Wie richt in</i>	Cercle Numismatique Liégeois.
<i>Wat</i>	internationale ruilbeurs.
<i>Waar</i>	Palais des Congrès, Salle des Pas perdus, te Liège.
<i>Wanneer</i>	zaterdag 8 mei 1976 van 8 tot 18 uur.
<i>Reservatie</i>	de heer Geulette, quai de Longdoz 48, 4000 Liège.
<i>Inkom</i>	gratis voor de leden van het E.G.M.P.
<i>Prijs deelneming</i>	100 BF per tafel.
<i>Betaling</i>	rekening nr. 340-0083664-88 van de Cercle Numismatique Liégeois, c/o M. Geulette, quai de Longdoz 48, 4000 Liège.
<i>Faciliteiten</i>	restaurant en cafetaria ter plaatse, gratis parking.

TE WEERHOUDEN DATA

21 maart 1976	vijfde jaarlijkse numismatische dag te Nivelles.
26 maart 1976	veiling Van Alsenoy in Eurotel te Antwerpen.
27-28 maart 1976	vijfjaarlijkse internationale numismatische dagen in het Rogiercentrum te Brussel.
10 april 1976	14de salon van de Société numismatique de Paris et sa région in de P.L.M. Saint-Jacques te Parijs.
24-25 april 1976	internationale numismatische dagen te Gent.
1 mei 1976	internationale munten- en penningenruilbeurs te Leuven.
8 mei 1976	numismatische dag te Liège.
15 mei 1976	veiling Sobelar in Astoriahotel te Brussel.
18-22 augustus 1976	44ste congres van de federatie van de kringen voor geschiedenis, oudheidkunde en folklore van België.

Productie van de Belgische munten 1975.

De Koninklijke Munt van België deelde ons volgende slagaantallen mede voor het dienstjaar 1975 :

	<i>Nederlands</i>	<i>Frans</i>
10 Frank	5.000.000	5.000.000
5 Frank	34.000.000	34.000.000
1 Frank	80.000.000	80.000.000
50 Centiemen	7.000.000	7.000.000
25 Centiemen	12.000.000	12.000.000

ZATERDAG 27 EN ZONDAG 28 MAART 1976

IN HET INTERNATIONAAL ROGIERCENTRUM
(NOORDSTATION)
NEWTONZAAL

TELKENS VAN 10 TOT 17 UUR

**VIJFJAARLIJKSE NUMISMATISCHE
DAGEN VAN BRUSSEL
II**

Iedereen herinnert zich nog het succes van de EERSTE INTERNATIONALE NUMISMATISCHE DAGEN VAN BRUSSEL, in 1971 ingericht door LES NUMISMATES DE BRUXELLES.

In 1976 berust de organisatie bij de SYNDIKALE KAMER VAN MUNT-HANDELAARS VAN BELGIË, in samenwerking met LES NUMISMATES DE BRUXELLES.

Men verwacht belangrijke internationale deelneming en de vaste inschrijvingen zijn reeds zeer talrijk.

Algemene inkomprijs : 50 frank

Leden van het E. G. M. P. : 25 frank

De prijsvermindering voor de leden van het Genootschap zal alleen toegestaan worden op vertoon van de lidkaart 1976.

VIJFJAARLIJKSE NUMISMATIEKDAGEN VAN BRUSSEL

II

GEDENKPENNING

Zoals zij het reeds in 1971 deden, laten de « Numismates de Bruxelles » een penning slaan ter gelegenheid van deze tweede vijfjaarlijkse dagen.

De heer Harry Elström, zeer bekende beeldhouwer en penningkundige, is de ontwerper van dit kunstwerk, waarvan de voorzijde deze van de kleine groot van Jan I Hertog van Brabant (1268-1294), één van de mooiste ooit te Brussel geslagen stukken, overneemt.

De Koninklijke Munt van België heeft zich zeer welwillend met de slag belast.

Prijs : gouden penning (900/1000, ong. 19 gr) : 5000 Fr*
zilveren penning (925/1000, ong. 11 gr) : 300 Fr
bronzen of koperen penning : 40 Fr

te storten op P.R. 000-0325332-91 van de « Numismates de Bruxelles », 53 de Broquevillelaan, bus 12, 1200 Brussel.

De penningen kunnen, kosteloos, afgehaald worden bij de heer Pierre le Maire, penningmeester. De inschrijvers die een verzending per post wensen, worden verzocht hun storting te verhogen met :

Goud, 75 Fr, verzekerde zending.

Zilver, 40 Fr, aangetekende zending.

Brons of koper, 15 Fr, gewone zending.

* Zeer gedrukte prijs, vast voor de eerste 40 intekenaars, maar daarna vatbaar voor wijziging ingeval van gevoelige stijging van de goudkoers.

QUINQUENNALES DE NUMISMATIQUE DE BRUXELLES

II

FRAPPE D'UN JETON COMMÉMORATIF

Comme ils l'ont fait en 1971, les Numismates de Bruxelles font frapper un jeton commémoratif à l'occasion de ces deuxièmes quinquennales.

Diamètre : 30 mm.

Frappe en or, argent, bronze et cuivre.

Monsieur Harry Elström, sculpteur et médailleur bien connu est l'auteur de cette œuvre, dont le droit reproduit celui du petit gros de Jean I, duc de Brabant (1268-1294), une des plus belles pièces frappées à Bruxelles.

La Monnaie Royale de Belgique a bien voulu se charger de la frappe.

Prix : jeton en or 900/1000 (env. 19 gr.) : 5.000 frs *
jeton en argent 925/1000 (env. 11 gr.) : 300 frs
jeton en bronze ou cuivre : 40 frs

à verser au C.C.P. 000.0325332-91 des Numismates de Bruxelles,
53 avenue de Broqueville, bte 12, à 1200 Bruxelles.

Les jetons pourront être retirés sans frais auprès de M. Pierre le Maire, trésorier. Les souscripteurs qui souhaitent un envoi par poste sont priés de majorer leur souscription de 75 frs par jeton en or (envoi assuré), 40 frs par jeton d'argent (envoi recommandé) et 15 frs par jeton de cuivre ou bronze (envoi simple).

* Prix très comprimé, ferme pour les 40 premiers souscripteurs, mais susceptible, au-delà, de modification en cas de hausse sensible du cours de l'or.